

Mervânî Vezirleri

Arafat YAZ

© Copyright 2019

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-606-8

Kitap Adı

Mervâni Vezirleri

Yazar

Arafat YAZ

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

25465

Baskı ve Cilt

Sonçağ Matbaacılık

Bisac Code

REL037060

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

İÇİNDEKİLER

Giriş	1
Ebü'l-Mutarraf	13
Muhammed (Mem)	15
2.1. Adı	15
2.2. Mervânî Devleti'ndeki Konumu	15
2.3. Vezir Mem'in Ebu Ali ile Meyyâfârikîn Halkına Karşı Yaptığı Plan.....	16
2.4. Ebu Ali Suikasti Esnasındaki Tutumu	17
2.5. Vefatı	18
Ebu Şuca' Şervîn B. Muhammed	19
3.1. Şervîn ve İbn Fîlûs'un Mümeħhidüddevl'e Suikast Tertib Etmesi	19
3.2. Şervîn ve İbn Fîlûs'un Mervânî Ülkesine Hakim Olma Girişimi	21
3.3. Ebu Nasr ve Hoca Ebü'l-Kasım'ın Meyyâfârikîn'i Kuşatmaları.....	22
3.4. Şervîn'in Bizans İmparatoru ve İbn Dimne Nezdindeki Girişimleri	23
3.5. Şervîn'in Meyyâfârikîn Halkına Teslim Olması ve Ebu Nasr ile Pazarlıklar	24
3.6. Şervîn'in Öldürülmesi.....	25
Hoca Ebü'l-Kasım El-İsfâhânî	27
4.1. Şervîn'in Yaptığı Suikast Esnasında el-İsfâhânî'nin Sadakat, Cesaret ve Gayreti	27
4.2. El-İsfâhânî'nin Vezirlik Makamındaki İcraatları.....	28
4.3. Vefatı	31
Ebü'l-Kasım Hüseyin b. Ali el-Mağribi	33
5.1. Ailesi.....	33
5.2. Doğumu ve Çocukluğu.....	35
5.3. Mısır'dan Kaçması	37
5.4. Filistin, Suriye ve Hicaz'daki Mücadelesi.....	41
5.5. Büveyhî Veziri Fahrülmülke Sığınması.....	43

5.6. Karvâş'a Hizmeti	44
5.7. Mervânî Hükümdarı Nasrüddevle'ye Sığınması	46
5.8. Büveyhî Sultanı Müşerrefüddevle'ye Vezirlik Yapması	47
5.9. Mervânî Emiri Nasrüddevle'ye Hizmeti	48
5.10. İliyâ en-Nasîbî ile Görüşmeleri	50
5.11. Anbar'da Hastalanması	54
5.12. Vezirin Bizanslı Kölesinin Kaçırılması	54
5.13. Vefatı	55
5.14. Eserleri	62
İbnü'l-Bereke	67
Ebu Nasr Ahmed B. Yusuf El-Menazî Es-Süleykî	69
Ebu Nasr Muhammed B. Muhammed B. Cehir	75
8.1. Doğumu, Nesebi ve Hayatının İlk Dönemleri	75
8.2. Mervânî Devleti'nde Vezir Olması	76
8.3. Hintli Münecimin Kehaneti	79
8.4. Nizamüddîn'i Hükümdar İlan Etmesi	80
8.5. Abbasî Halifesi Kâim'e Vezir Olması	81
8.6. 460 Yılında Halife Tarafından Azledilmesi ve 461 Yılında Göreve İade Edilmesi	83
8.7. Bağdat'ta Hanbelilerle Eş'ariler Arasında Yaşanan Kargaşa	84
8.8. 472 Yılında Oğlu Amidüddeve'nin Halifeye Vezir Olarak Atanması	85
8.9. 474 Yılında Melikşah'ın Kızını Abbasî Halifesi'ne İstemesi	86
8.10. 476'da Amidüddeve'nin Azli ve Babasıyla İsfahan'a Gitmesi	86
8.11. Mervânîlerin Yıkılışı ve Diyâr-ı Bekr Valisi Olması ...	87
8.12. Mervânî Hazinelelerinin Selçuklulara Gönderilmesi	89
8.13. Vezir el-Enbarî'nin İbn Cehir'den Kurtarılması	92
8.14. Oğlu Amidüddeve'nin 482-484 Yılları Arasında Diyâr-ı Bekr Valiliği	92
8.15. İbn Cehir'in Nizâmüddîn Dönemindeki Vezirliği	93
8.16. Vefatı	94

El-Ecel Ebü'l-Fadl	97
İbrahîm B. Enbâr	97
Ebu Tahîr Selâme B. İbrahi B. Enbârî	99
10.1. Vezirliğe Atanması	99
10.2. Emir Said'in İsyanı Sürecindeki Tutumu.....	100
10.3. Ebu Bekir Muhammed b. Sadaka'yı Meyyâfârikîn Kadısı Olarak Ataması.....	100
10.4. Nizâmüddîn Zamanındaki Hizmetleri.....	101
10.5. Nizamüddîn'in Ölümü ve Nâsırüddevl'e Hükümdar İlan Etmesi.....	101
10.6. Nâsırüddevl'e Zamanındaki Hizmetleri.....	102
10.7. Ölüm Emrinin Verilmesi ve Ebü'l-Hasan b. Ezrak'ın Onu Kurtarması.....	102
10.8. İbn Cehîr'in Azlinden Sonra Serbest Bırakılması ve Isfahan'a Gitmesi	103
10.9. Selçuklu Sultanı Tacüddevl'e Tutuş Tarafından Öldürülmesi.....	103
Tabip Ebu Salim	105
11.1. Vezirliğe Atanması	105
11.2. Mervânî Devleti'nin Çöküşü'nde Vezir Ebu Salim'in Sorumluluğu.....	105
Ebu Nasr Hüseyin b. Esed el-Fârikî	109
12.1. Hayatının İlk Dönemleri	109
12.2. Selçuklu Devleti'ndeki Karışıklıklar ve Mervânî Veziri Olması.....	109
12.3. İlmî Yönü	111
14.4. Ölümü	113
Sonuç	115
Kaynakça	116

ÖN SÖZ

Orta Çağ kaynaklarında Mervânîler hakkında birçok bilgi bulmak mümkündür. Mervânî hükümdarlarının biyografileri ve onlar ilgili olaylar meşhur İslâm tarihçileri tarafından ele alınmıştır. Bu nedenle yakın tarihte bu konu hakkında bazı çalışmalar yapılmıştır. Biz de Mervânî vezirlerini inceleyerek bu çalışmaları bir adım öteye taşımaya çalıştık.

Mervânîler bir asra yakın bir süre bugünkü Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve civarında hükmetmişlerdir. Bu dönem içerisinde hakim oldukları coğrafyaya büyük katkıları olmuştur. Özellikle başkentleri olan Meyyâfârikîn (Silvan) ve bir başka önemli kentleri olan Âmid'de (Diyarbakır) kurdukları medeniyetin izleri hâlâ müşahede edilmektedir. Mervânîler zamanında bölgenin elde ettiği ekonomik refah ve yürütülen ilmi çalışmalar dikkat çekmektedir. Hükümdarlar, barışçıl ilişkiler takip ederek ülkelerini savaşın getirdiği yıkım ve tahribattan uzak tutmaya çalışmışlardır. İzledikleri bu siyaset ülkede ticaretin gelişmesini sağlamış ve ilmi faaliyetlerin önünü açmıştır. Talebeler, İslâm dünyasının birçok yerinden eğitim almak için Mervânî ülkesine gelmişlerdir. Bu da Mervânî şehirlerinin ilim yuvasına dönüşmesini sağlamış ve burada birçok eser telif edilmesine imkan tanımıştır. Ülkedeki istikrar ve emniyet ortamı sayesinde Mervânî ekonomisi canlanmış ve Mervânî hükümdarları bir imar reformu gerçekleştirmişlerdir.

Bu çalışma esnasında katkıları sebebiyle Dr. Sıddık Ünal ve Nusret Taşa teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

- ABDULGANÎ EFENDÎ (Abdulgani Fahri Bulduk), Mardin Tarihi, Burhan Zengin (Haz.), GAP Yayınları Kültür Dizisi 1, Ankara 1999.
- ABUL-FARAC, Gregory (ABUL-FARAC), Abu'l-Farac Tarihi, Ömer Rıza Doğrul (Çev.), c.1, 3. Baskı, Türk Tarih Kurumu 1999.
- ALÎCAN, Mustafa; Bir Ortaçağ Şehri Olarak Meyyâfârikîn (Silvan), (Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü-Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir 2012.
- AMEDROZ, H. F.; The Marwanid Dynasty at Mayyafariqin in the Tenth and Eleventh Centuries A.D., The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, Cambridge University Press, 1903.
- ARTUK, İbrahim, Cevriye Artuk, Artukoğulları Sikkeleri, Sümer Kitabevi. İstanbul 1993.
- EL-ÂSİMÎ, Abdülmelik b. Hüseyin b. Abdülmelik Eş-Şafiî El-Mekkî; Samtû'n-Nücümü'l Âvâli fi Enbâi'l-Evâil ve't-Tevâli, c 4, 1. Baskı, Adil Ahmed Abdülmevcûd & Ali Muhammed Muavved (Tahkik), Darü'l-Kütübî'l-İlmiye, Beyrut 1998.
- EL-ASKALÂNÎ, İbn Hacer; Lisânü'l-Mizân, c.3,5, 1. Baskı, Mektebetü'l-Matbuâtî'l-İslamiye, Beyrut 2002.
- Nüzhetü'l-Elbâb fi'l-Elkâb, c.2, 1. Baskı, Abdülaziz Muhammed b. Salih Es-Sedîrî (Tahkik), Mektebü'r-Rüşd, Riyad 1989.
- EL-AZÎMÎ, Muhammed b. Alî el-Halebî; Tarihu Haleb, İbrahim Zağrûr (Tah.), Byy. Dimeşk 1984.
- EL-BAĞDADÎ, Ebubekir Ahmed b. Ali b. Sabit El-Hatib; Tarihu Medineti's-Selam, c.5,8, 1. Baskı, Beşar Avad Ma'rûf (Tah.), Darü'l-Garbi'l-İslâmî, Beyrut 2001.
- BAKKAL, Ali; "İslam Tarihinde Tıbbın Gelişmesi ve Silvan'da Tıp", Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Yıl 18, Sayı 30, Şanlıurfa 2013.
- BALTACI, Cahit; İslam Medeniyeti Tarihi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2007
- BALUKEN, Yusuf; Mervânîler Döneminde Dini Gruplar Arasındaki Münasebetler, (Yüzüncüyıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Dinler Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van 2010)
- BERCHEM, Max Van; Josef Strzygowski; Amida, Heidelberg 1910.
- BEYSANOĞLU, Şevket; Anıtları ve Kitâbeleri ile Diyarbakır Tarihi Başlangıçtan Akkoyunlular'a Kadar, c.1, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Yayınları, Ankara 1998.
- BİÇER, Bekir; "Selçuklular ve Kürtler", The Journal of Academic Social Science Studies, Vol.6, Issue 2, 2013.
- ÇEVİK, Adnan; XI-XIII Yüzyıllarda Diyâr-ı Bekr Bölgesi Tarihi, (Marmara Üniversitesi Türiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Ana Bilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, Doktora Tezi), İstanbul 2002.

- ED-DÂVÜDÎ, Şemsüddin Muhammed b. Ali b. Ahmed; Tabakâtü'l-Müfessirîn, 1.Baskı, c.1-2, Darü'l-Kütübî'l-İlmiye, Beyrut 1983.
- ED-DEVADÂRÎ, Ebu Bekir b. Abdullah b. Aybek; Kenzü'l-Dürer ve Cami'ü'l-Gurer, c.6, Selahüddin El-Müncid (Tah.), Matbaatu Lecnetü't-Te'lif ve't-Terceme ve'n-Neşr, Kahire 1961.
- DİKİCİ, Recep; "Farikî", DİA, c.12, TDV, Ankara 1995.
- DORU, M. Nesim; "Süryani Düşüncesinde Nusaybinli İliya'nın Önemi ve "Kitabu'l-Mecâlis" Adlı Eserinde Tanrı Görüşünün İslam Felsefesi ve Kelamı Açısından Değerlendirilmesi", Milet ve Nihal, Sayı 2, c.8, 2011.
- EBÜ'L-FIDA, İmâdüddin İsmail b. Ali b. Muhammed b. Muhammed İbn Ömer Şâhinşâh b. Eyyub, El-Muhtasar fi Ahbari'l-Beşer, 1. Baskı, c.2. El-Matbaatü'l-Hüseyniyet'il-Mısıriyye, Mısır Bty.
- EL-EZDÎ, Cemaleddin Ebü'l-Hasan Ali b. Mansur Zafir b Hüseyin; Ahbarü'd-Düvelî'l-Munkatîa, c.1, Üsam Mustafa Hezayeme ve diğerleri (Tah.), Müessetü Hamâde li'l-Hadâmât ve'Dirâsâtü'l-Camiiyye, Byr. 1999.
- ER-RÜZRAVERÎ, Ebu Şüca Muhammed b. Hüseyin Zahirü'd-dîn; Zeylu Kitâbü't-Tecâribü'l-Ümem, H. F. Amedroz (Tashih), Şirketü't-Temedüni Es-Sinâiye, Mısır 1916.
- EL-FEYRÜZÂBÂDÎ, Mecdüddin Muhammed b. Yakup; El-Bülğa fi Terâcimi Eimet'in-Nahiv ve'l-Lügat, 1. Baskı, Muhammed Mısırî (Tahkik), Darüs-Sa'düddin, Dimeşk 2000.
- FLURY, Von S.; İslamische Schriftbänder Amida-Diarbekr, Basel/Paris 1920.
- GABRIEL, Albert; Şarkî Türkiye'de Arkeolojik Geziler, İdil Çetin (Çev.), Dipnot Yayınevi, Ankara 2014.
- GARSUNNÎ'ME MUHAMMED B. HİLAL, Kitâbü'r-Rebi' İhsan Abbas (Tah.), Darü'l-Arabî'l-İslâmî, Beyrut 1988.
- EL-GAZZÎ, Kamil b. Hüseyin Mustafa Pâli; Nehrû'z-Zeheb fi Tarihi Halep, c.1, Matbaatü'l-Maruniye, Bty. Halep.
- EL-HAMEVÎ, Ebu Abdullah Şihabüddin Yakût b. Abdullah; Mü'cemü'l-Büldân, c.1-5, Darü's-Sadr, Beyrut 1977.
- Mü'cemü'l-Üdebâ-İrşâdü'l-Erib İlâ Ma'rifeti'l-Edib, c.1,3,5,6. 1. Baskı, İhsan Abbas (Tah.), Darü'l-Garbü'l-İslâmî Beyrut 1993.
- HEİDEMANN, Stefan; A New Ruler Of The Marwanid Emirate in 401/1010 and Further Consediration On The Legitimizing Power Of Regicide, Aram, 9-10 (1997-1998) 599-17.
- HENDUŞAH KİRANÎ, Tecâribü's-Selef der Tevârih-i Hulefâ ve Vüzera-yı İşân, Tashih Abbas İkbâl, Kütübhan-e-i Tahurî, Tahran 1357
- HILLENBRAND, Carolle; "Marwanids", The Encyclopaedia of İslam New Edition, c.6, Brill, Leiden 1991.
- HONİGMANN, Ernst; Bizans Devleti'nin Doğu Sınırı, Fikret Işıltan (Çev.), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları Yanın No: 1528, İstanbul 1970.
- EL-ISFAHÂNÎ, İmâdüddin; Ceridetü'l-Kasr ve Ceridetü'l-Asr, c.1,5, Muhammed Behcet El-Eserî (Tah.), Mektebetü'l-Mecmeü'l-İlmîyü'l-İrakî, Byr. 1955.

- İBN ASAKİR, Ebü'l-Kasım Ali b. Hasan b. Hibetullah; Tarihu Dimeşk, c.14,34,37,38,41,71, Ömer b. Garame el-Ömerî (Tah.), Darü'l-Fikir li't-Ta-baa ve'n-Neşr ve'l-Tevzi', By. 1995.
- İBN DİMYATÎ, el-Müstefad min Tarihi Bağdat-Tarihi Bağdat ve Züyûlihi, c.4, Mustafa Abdulkadir Ata (Tah.), Darü'l-Kütübî'l-İlmiye, Beyrut 1997.
- İBN EBÎ USAYBÎÂ, Uyûnü'l-Enbâ' fi Tabâkâtî'l-Etibbâ, Dârü'l-Kütübî'l-Hayât, Beyrut 1965.
- İBN HALDÛN, Tarihu İbn Haldûn, c.3-5, Halil Şehade (Tah.), Darü'l-Fikir, Beyrut 2000.
- İBN HALLİKÂN, Ebü'l-Abbas Şemsüddin Ahmed b. Muhammed b. Ebubekir; Vefâyâtü'l-Âyân ve Enbâü Ebnâî'z-Zamân, c.5-6, İhsan Abbas (Tah.), Darü's-Sadr, Beyrut 1978.
- Vefâyâtü'l-Âyân ve Enbâü Ebnâî'z-Zamân, c.1-4, İhsan Abbas (Tah.), Darü's-Sadr, Beyrut 1977.
- İBN İMRÂNÎ, Muhammed b. Ali b. Muhammed; el-İnbâ fi Tarihi'l-Hülefâ, 1. Baskı, Kasım Samirî (Tahkik), Darü'l-Afaki'l-Arabiye, Kahire 1999.
- İBN KESİR, Ebü'l-Fida İsmail b. Ömer El-Kureyşî Ed-Dimeşkî, el-Bidaye ve'n-Nihaye, c.15,16, Adbullah b. Aabdülmühsin Et-Türki (Tah.), Darü'l-Hicr, 1. Baskı, İmbabe 1987.
- İBN MİSKEVEYH, Ebu Ali Ahmed b. Muhammed b. Yakub, Tecaribü'l-Ümem ve Te'akibü'l-Himem, c.7, 3. Baskı, Ebü'l-Kasım İmamî (Tah.), Tahran, 2000.
- İBN ŞEDDÂD, el-A'lakü'l-Hatire fi Zikri Ümerai's-Şam ve'l-Cezîre, 1/2, 3/1, Yahya Zekeriya Abare (Tah.), Menşurat-ü-Vezaret'üs-Sekafe, Dimeşk 1991.
- el-A'lakü'l-Hatire fi Zikri Ümerai's-Şam ve'l-Cezîre, c.1, Mektebetüş-Şamile.
- İBN TAGRİBERDÎ, Cemaleddin Ebü'l-Muhasin Yusuf El-Atabekî; en-Nücûmü'z-Zâhire fi Mülûki'l-Mısır ve'l-Kâhire, c.4-5, Darü'l-Kütübü'l-Misriye, Kahire 1935.
- İBN TİKTAKA, el-Fahrî fi'l-Âdabi's-Sultaniyye ve'd-Düveli'l-İslamiye, Dar-ı Sadr, Beyrut Bty.
- İBNÜ'L-ADÎM, Kemaleddin, Buğyetü't-Taleb fi Tarihi Haleb, c.1, Süheyl Zükar (Tah.), Darü'l-Fikir, Beyrut Bty.
- Zübdet'ül-Halib min Tarihi'l-Haleb, 1.Baskı, Darü'l-Kitabî'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan 1996.
- İBNÜL CEVZÎ, Ebü'l-Ferec Abdürrahman b. Ali b. Muhammed; el-Muntazam fi-Tarihi'l-Mülûk ve'l-Ümem, c.15-17, 1. Baskı, Muhammed Abdulkadir Ata (Tah.), Darü'l-Kütübî'l-İlmiye, Beyrut 1992.
- İBNÜ'L-ESİR, İslâm Tarihi el-Kâmil fi't-Tarih Tercümesi, c.8,9, Abdülkerim Özaydın (Çev.), Bahar Yayınları, İstanbul Bty.
- el-Kamil fi't-Tarih, c.8, Ömer Abdüsselam Tedmürî (Tah.), Darü'l-Kitâbü'l-Arabî, Beyrut 1997, c.8
- el-Kamil fi't-Tarih, 1. Baskı, Ebü'l-Fida Abdullah El-Kâdı (Tah.), Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut 1987, c.8

- İBNÜ'L-EZRAK, el-Farîkî; Mervânî Kürtleri Tarihi, 2. Baskı, Mehmet Emin Bozarslan (Çev.) Koral Yayınevi, İstanbul 1990.
- Tarihü'l-Fârîkî, Bedevi Abdullatif A'vad (Tah.), Hey'etü'l 'Amme li Şuunî'l-Metabi'l-Emiriye, Kahire 1909.
- İBNÜ'L-FUVATÎ, Kemaleddin Ebü'l-Fadl Abdürrezzak b. Ahmedeş-Şeybanî; Mecmeü'l-Adâb fi Mü'cemi'l-Elkâb, c.2-5, Muhammed Kazım (Tah.), Müs-esetü't-Tabâa ve'n-Neşr, Tahran 1416.
- İBNÜ'L İMAD EL-HANBELÎ, Abdülhay b. Ahmed b. Muhammed; Şezerâtü'z-Zehab fi Ahbari men Zeheb, c.4-6, 1. Baskı, Mahmut Arnavut (Tah.), Dar-ü İbn Kesir, Beyrut-Dimeşk 1986.
- İBNÜ'L-MÜSTEVFÎ, el-Mubarek b. Ahmed b. Mubarek b. Mevhûb el-Lahmî el-Erbilî; Tarihu Erbil, c.2, Sami b. Seyyid Hamâs El-Sakâr (Tah.), Darür-Reşid li'n-Neşr, Irak 1980.
- İBNÜ'L-VERDÎ, Zeynüddîn; Tarihu İbni'l-Verdî, c.1-2, 1.Baskı, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1996.
- İBNÜ'Ş-ŞIHNE, Ebü'l-Fadl Muhammed; Tarihü'l-Müntahab fi Tarihi Memleketi Tarihi Haleb, Abdullah Muhammed Ed-Derviş (Takdim), Darü'l-Kitabü'l-Arabî, Dimeşk 1984.
- EL-İDRİSÎ, Şerîf; Nüzhetü'l-Müştak fi İhtirâk'il-Afâk, c.2, 1. Baskı, Mektebetü's-Sikafeti'd-Diniye, Kahire 2002.
- İLİYA EN-NASİBÎ, "Mecalisu İliya Matranı Nusaybin Neşereha el-Eb Luvîs Şeyho el-Yesûî", Mecelletü'l-Kadisiye li'l-Ulûmî'l-İnsaniye, Muhammed Kerim İbrahim Eş-Şemrî (İ'dad, Ta'lik ve Tashih), c.11., Sayı 4, 2008.
- KATİP ÇELEBÎ, Mustafa Abdullah El-Konstantini El-Osmanî, Süllemü'l-Vüsûl İla Tabakâtî'l-Fühûl, c.1-5, Ekmeleddin İhsanoğlu (İşraf ve Takdim), İstanbul 2010.
- EL-KATÎ, Abdülmü'min b. Abdülhak İbn Şemâil Safiyüddin el-Bağdadi el-Hanbelî; Merâsidü'l-İttilâ' ala Esmâi'l-Emkine ve'l-Bukâ', c.1-3, Darü'l-Ciyl, Beyrut H. 1412.
- EL-KIFTÎ, Cemalüddin Ebü'l-Hasan Ali b. Yusuf; İnbâhü'r-Rüvât ala Enbâhi'n-Nühât, c.1,4, Muhammed Ebü'l-Fadl İbrahim (Tah.), Darü'l-Fikri'l-Arabî,Kahire 1986.
- KONYAR, Basri; Diyarbekir Kitabeleri, c.1,2, Ulus Basımevi Ankara 1936.
- KÜRD ALÎ, Muhammed; Hitatü'ş-Şam, c.1,6, 3. Baskı, Mektebetü'r-Rûmî, Dimeşk 1983.
- EL-KÜTBÎ, Muhammed b. Şakir; Fevâtü'l-Vefâyât, c.1, İhsan Abbas (Tah.), Darü's-Sadr, Beyrut 1973.
- EL-MAARRÎ, Ebü'l-Alâ; Risaletü'l-Gufrân, 9. Baskı, Aişe Abdurrahman Bintü'ş-Şati (Tah.), Darü'l-Maarif, Kahire 1977.
- EL-MAKRİZÎ, Takyüddin Ebü'l-Abbas Ahmed b. Ali b. Abdülkadir El-Ubeydî; İttî'azü'l-Hünefa bi-Ahbari'l-Eimmeti'l-Fâtümiyyîn ve'l-Hulefa', c.2, Muhammed Hilmi Muhammed Ahmed (Tah.), Meclisü'l-A'lâ li-Şüuni'l-İslamiye, Lücnetu İhyai't-Türas, Kahire 1996.
- Kitabü'l-Mevâiz ve'l-İtibar bi-Zikri'l-Hitati vel'Âsar, c.2, 2. Baskı, Mektebetü's-Sikafeti'd-Diniye, Kahire 1987.

- MEHMED EMİN ZEKİ, Kürd ve Kürdistan Ünlüleri (Meşâhiru Kurd u Kurdistan), 2. Baskı, M. Baban, M. Yağmur, S. Kutlay (Çev.), Apec & Öz-Ge Yayınları, Swedan 1998.
- Zübde-i Tarih-i Kürd û Kürdistan, Yedullah Ruşen Erdelan (Farsçaya Çev.), İntişarat-ı Tûs, Tahran 1380.
- MERÇİL, Erdoğan; Gazneliler Devleti Tarihi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 24. Dizi, Sayı 11, Ankara 1989.
- NAHÇİVÂNÎ, Hinduşah; Tecârübü's-Selef der Tevârihi Hulefâ ve Vüzerayı İşân, Abbas İkbâl (Tashih), Kütübhone-i Tahirî, Tahran 1357.
- EN-NÜVEYRÎ, Şehabeddin Ahmed b. Abdullah; Nihayetü'l-Ereb fi Fünûnî'l-Edeb, c26-27, Necip Mustafa Fevvâz, Hikmet Küşeyli Fevvâz (Tah.), Darü'l-Kütübü'l-İlmiye, Beyrut 2004.
- Nihayetü'l-Ereb fi Fünûnî'l-Edeb, c.23,28, Abdülmecid Turhîni (Tah.), Darü'l-Kütübü'l-İlmiye, Beyrut 2004.
- EL-ÖMERÎ, Şehabeddin Ahmed b. Yahya İbn Fadlullah; Mesâlikü'l-Ebsâr fi Memâlikî'l-Emsâr, c.9,11,15,26, 1. Baskı, Kamil Süleyman Cebûrî, Mehdi en-Necm (Tah.), Darü'l-Kütübü'l-İlmiye, Beyrut 2010.
- ÖZKAN, Halit; "Vezir el-Mağribî", DİA, c.43, TDV, Ankara 2006.
- PARLA, Canan; Türk İslâm Şehri Olarak Diyarbakır, (Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji-Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1990.
- PEACOCK, Andrew C. S.; "Nomadic Society and the Sljuq Campaigns in Caucasia", İran and the Caucasia, 9.2, Brill, Leiden 2005
- PSELLOS, Mikhael; Mikahel Psellos'un Khronographia'sı, 2. Baskı, Işın Demirkent (Çev), Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014.
- RABBÎ PETACHİA, Travels of Rabbi Petachia of Ratisbon, A. Benisch (Terc.), Londra 1856
- RİPPER, Thomas; Diyarbekir Merwanileri İslami Ortaçağ'da Bir Kürt Hanedanı, Bahar Şahin Fırat (Çev.), Avesta Yayınları, İstanbul 2012. (Die Merwaniden von Diyar Bakr Eine Kurdische Dynastie im İslamicshen Mittelalter)
- ES-SAFEDÎ, Selahaddin Halil b. Aybek; Kitabü'l-Vâfi bi'l-Vefayât, Muhammed Arnavut& Türki Mustafa (Tah.), c. 1,2,5,6,8,11,12,13,16,17,18,19,21, 1. Baskı, Darü'l-İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut 2000.
- SÂİĞ, Süleyman Tarihu Mavsıl, c.1, Matbaatü's-Selefiye, Mısır 1923.
- ES-SA'LEBÎ, Ebu Mansur Abdülmelik b. Muhammed b. İsmail; Tuhfetü'l-Vüzerâ, 1. Baskı, Habib Ali Er-Râvî (Tah.), Darü'l-Arabiyyeti'l-Mevsuât, Beyrut 2006.
- SAMOUEL D'ANÎ, Collection D'Historiens Armeniens, M. Brosset (Çev.), İmp- rimerie De le Academie İmpériale Des Sciences, Petersburg 1876.
- SARIÇAM, İbrahim- Seyfettin Erşahin; İslâm Medeniyeti Tarihi, 3. Baskı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşl. Ankara 2008.
- SAVCI, Süleyman; Silvan Tarihi, Diyarbakır Matbaası, Diyarbakır 1956.
- SAVRAN, Ahmet; "Meyyâfârikîn", DİA, c.29, TDV, Ankara 2004.
- SEİDLER, G.L.; Bizans Siyasal Düşüncesi, Mete Tuncay (Çev.), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları no 451, Ankara 1980.

- SELAM, Muhammed Zağlûl; el-Edebu fi Asri'l-Fâtîmî, Münşeâtü'l-Maarif, İskenderiye Bty.
- SEVİM, Ali; Biyografilerle Selçuklular Tarihi İbnü'l-Adîm'in Bugyetü't-taleb fi Tarihi Haleb (Seçmeler), 2. Baskı, Ali Sevim (Çev.), Türk Tarih Kurumu, Ankara 1989.
- SİBT İBNÜ'L-CEVZÎ, Şemsüddin Ebü'l-Muzaffer Yusuf b. Kızıoğlu b. Abdullah; Mir'atü'z-Zaman fi Tarihi'l-A'yan, c.1,15,17,18,19,20,21, 1. Baskı, Darü'r-Risaleti'l-Alemiye, Muhammed Berekat&Kamil Muhammed el-Harârât&Ammar Ruhavî (Tah.), Dimeşk 2013.
- ES-SÜBKÎ, Tacüddin Abdülvahap b. Takyüddin; Tabakâtü's-Şâfiyyeti'l-Kübrâ, c.4-7, 2. Baskı, Mahmud Muhammed Et-Tannâhî & Abdülfettah Muhammed el-Halv (Tah.), Darü'l-İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye, By. 1918.
- ES-SÜYÛTÎ, El-Hafız Celaleddin Abdurrahman b. Ebubekir; Tarihü'l-Hülefa, 2. Baskı, Darü'l-Minhac, Beyrut 2013.
- Bügyetü'l-Vüât fi Tabakâtü'l-Luğeviyîn ve'n-Nühât, c.1, 1. Baskı, Muhammed Ebü'l-Fadl İbrahim (Tah.), Mektebetü'l-Asriye, Beyrut 1964.
- EŞ-ŞİNTERİNÎ İbn Bessâm Ebü'l-Hasan Ali; ez-Zahîre fi Mehâsini Ehli'l-Cezîre, c.4, 1. Baskı, İhsan Abbas (Tah.), Darü's-Sakâfe, Beyrut 1979.
- TARON, Stephanos von; Des Stephanos von Taron Armenische Geschichte, B. G. Teubner, Leipzig 1907
- ET-TİHAMÎ, Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed; Divan-ı Ebi'l-Hasan Ali b. Muhammed Et-Tihâmî, 1. Baskı, Muhammed b. Abdurrahman Er-Rebi' (Tah.), Mektebü'l-Meârif, Riyad 1982.
- TOMAR, Cengiz; "Mağribiler", DİA, c.37, TDV, Ankara 2003.
- TUFANTOZ, Abdurrahim; Ortaçağda Diyarbekir Mervanoğulları/990-1085, Aça Yayınları, Ankara 2005.
- "Nasrüd-devle", DİA, c.32, TDV, Ankara 2006, s.425
- EL-YAFÎÎ, Ebu Muhammed Afîfüddin Abdullah b. As'ad b. Ali b. Süleyman; Mir'atü'l-Cinan ve İbretü'l-Yakzan Marifet-i ma Yu'tebiru min Havadi-si'z-Zaman, c.3, 1. Baskı, Darü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Lübnan 1997.
- YAZ, Arafat; Mervânî Hükümdarı Nasrüddevle Ahmed, Akademisyen Kitabevi, Ankara 2019
- YÛSUF, Abdurrahkib; Ed-Devletü'd-Düstekiye fi Kürdistanî'l-Vüstâ, c.1, Matbatü'l-Livâ, 1. Baskı, Bağdat 1972.
- Ed-Devletü'd-Düstekiyetü fi Kürdistanî'l-Vüstâ, c.2, Dâr Ârâs, Erbil 2001.
- EZ-ZEHEBÎ, el-Hâfız Şemsüddin Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymaz; el İber fi Haber men Gaber, c.2, Ebu Hacer Muhammed Es-Said b. Besyûni Zağlûl (Tah.), Darü'l-Kitabü'l-İlmiye, Beyrut 1985.
- Siyeru A'lâmi'n-Nübela, c.15,17,18,20 11. Baskı, Şuayb Arnâvût & İbrahim Zeybek (Tah.), Müessesetü'r-Risale, Beyrut 1996.
- Tarihü'l-İslam ve Vefayati'l-Meşahir ve'l-A'lam, c.9,10,28 1. Baskı, Beşâr Avvâd Ma'rûf (Tah.), Darü'l-Garbi'l-İslâmî, By. 2003.